

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Quomodo Christus & pater vnum sunt?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83011)

aiunt, alia omnia facessere iubet. Ex hac de omni doctrina, & officio per singula se iudicare, assenserunt. Hoc ut præterit, opus singula scripturæ loca intelligere. Deinde credendum est hoc generaliter iudicium tenendum, si Lutherani sint, biblia Lutherana, esse vera, esse benè verba, Lutheri Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ lingua ita gnarum fuisse, ut non errarit. Idem iudicium Caluini statum de sua versione sentiendum est. Ante igitur quam lectioni se accingunt: iudicandum est, non modo illa esse vera Biblia, sed et benè verba, omnia quæ in versione habentur ad vnum vsq; apicè respondere prototypo. Deinde se oia intellegendum, & rectè iudicandum de interpretatione, & doctrinâ, & si fortè minister aberrarit, se tamen tanquàm ouem Christi, id mox cogniturum, & diiudicaturum. Quod igitur nos de Ecclesiâ credimus, tot promissionibus Christi inducti, eam in doctrina tradenda non errare. Hoc illos de Luthero, Zuinglio, Tigurinis, Beza, Junio, Tæmellio, Castellione credere oportet. Hos scilicet in versionibus suis non errasse. quâ de re tamen, cum nulla sit in sacris literis reuelatio, nulla pmissio, cum omnes etiam illi quos nominavi multorum errorum cogruantur, non possunt nisi stultissimè credere illa vera esse biblia, quæ acceperunt. Versiones veras, esse, & ex illis iudicare debent.

VERSUS 82. 29.

Et ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei.

QVÆSTIO I.

Quomodo vitam dat, ut nemo possit de manu rapere?

§. 1. **V**itam æternam se datum promittit, idque certo. Nemo est enim adeo fortis qui possit eos, de manu suâ rapere. Quod si aliqui excidunt, suâ culpa in mortem ruunt, pastor non deerat bonitas & potentia, quâ seruauerunt. Quod si dat vitam æternam Deus, nemo id potest, nisi solus Deus, ut etiam Athanasius notauit. Concludimus etiam eodem loco: esse aliquam gratiam efficacem, qua in vitam æternam infallibiliter aliqui ducuntur, quicunq; eo ducuntur.

§. 2. Caluinus quasi dictum sit singularem: & ego vitam æternam do Caluino, pro stolidâ suâ præsumptione his vitur verbis, idem facit Pareus de iustificatione. Quasi vero ex eo quod omnibus suis Christus vitam æternam pollicetur, inde consequatur, non posse esse hircum Caluinum, aut Pareum, aut etiam omnillâ pelle lupum: & quamuis sibi persuadeant, se oues esse, nec posse de generare, nihil tamen summitatis illa habet opinio. Nam frustra dictum non est: qui stes videat ne cadat. Quemadmodum autem fiunt oues, quæ non erant, ita desinunt esse aliquando, quæ erant. De ouibus loquor, quæ iustitiam amiserunt. Animaduertit hoc Theophylactus, hoc loco, aliiq;.

Oues autem quæ ex prædestinatione sunt, nunquam non consequuntur finem ad quem sunt destinata. Augustin. tractatu 48. *Quid potest lupus? Quid potest fur & latro? non perdant nisi ad interitum prædestinatos. De illis autem omnibus de quibus dicit Apostolus: Nouit Dominus qui sunt eius: & quos præsciuit, ipsos & prædestinavit: quos autem prædestinavit, ipsos & vocauit: quos autem*

vo. aut, illos iustificauit: quos autem iustificauit, ipsos & glorificauit: de ouibus istis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus est de numero earum qui pro eis nouit quod dedit: & hoc est quod ait: Non rapiet eas quisquam de manu mea.

Verum id quod futurum est certissimè, ouibus non est indicatum, nisi fortè id pastor quibusdam speciali priuilegio voluit patefacere. Hoc tantum beneficium quib. sit destinatum solus in plerisque euentus edocebit.

Eadem est autem manus patris & filii, ut docet Augustinus loco citato. *Quid est hoc, Nemo rapit de manu mea, & nemo rapit de manu patris mei? Vtrum vnâ manus est Patris & filii, an fortè ipse filius manus est patris sui? Si manum intelligimus potestatem, vna est patris & filii potestas, quia vna est diuinitas. Si autem manum intelligamus si: ut dictum est per Prophetam. Et brachium Domini cui reuelatum est? manus patris ipse est filius. Quod non ita dictum est, tanquam Deus habeat humanam formam, & quasi corporis membra, sed quod per ipsum facta sunt omnia. Nam solent & homines dicere manus suas esse alios homines per quos faciunt, quod volunt. Aliquando & ipsum opus hominis, manus hominis dicitur quod fit per manum: sicut dicitur quisque agnoscere manum suam, cum id quod scripsit agnoscat. Cum ergo multis modis etiam hominis dicatur manus, qui propriè manum habet in sui corporis membris: quanto magis non vno modo intelligendum est eam legi manus Dei, cui forma corporis nulla est? Ac per hoc melius hoc loco manum Patris & Filii intelligimus potestatem Patris & Filii: ne fortè um hic manum Patris ipsum filium dictum acceperimus, incipiat carnalis cogitatio etiam ipsius Filii querere filium, quem similiter credit Christi manum. Ergo nemo rapit de manu Patris mei: hoc est, nemo rapit mihi.*

§. 3. Quod nonnulli verba illa vsurpant contra sententiam de electione ex præuisis meritis, aut fide præuisa, non satis consideratè faciunt; nam ut de eâ non iudicem, certè verba Domini quibus indicat infallibiliter saluari quos elegit, non impedit, quo minus elegerit præuisis eorum operibus, tanquam mediis, per quæ dare vitam constituit: Nec minus certa est electio, si præscientiam illam sequi, quam si præcedere, nostro intelligendi more dicamus.

Ratio quam reddit, cur nemo possit rapere, vel de Christo sua manu vel patris, diuerso modo legitur apud Græcos, & Latinos. In Græco est: *ὁ δεσποεύων, οὐδεὶς αὐτοῦ τῆς χειρὸς ἀρᾶν ποτεσθ.* Pater meus qui dedit mihi, maior omnibus est. Et Syrus: *אין בלבר נא פא פרא ומני מגנוס יפס.* Ita ferè legunt Græci. Latini constanter habent, quod dedit mihi manus omnibus est. Syrum etiam sic exponi potest. Nam cum genere neutro careant, pro eo solent vsurpare masculinum. Argumentum vtroq; modo firmum est. Nemo rapere, vel de manu patris, vel Christi potest: quia pater maior est omnibus, & quod Christo dedit pater, ut esset caput omnium in cælo, terra, & inferno, id maius est omnibus.

VERSUS 30.

Ego & Pater vnum sumus.

QVÆSTIO I.

Quomodo Christus & Pater vnum sunt.

§. 1. **A**dmirabili consensu S. Patres illa verba de essentia vnitatis, & pro τὸν ὅμοιον vsurpant. Cum enim dixisset, nec de suâ, nec de manu patris posse quemquam eripere, subiungit, suam & patris esse vnâ manum, indiuisam potentiam, consubstantialem essentiam. Ac primo aliquorum auctoritatibus rem confirmabo, deinde rationem adferam. Idq; præcipue propter Caluinum, & aliquos ex eo grege Ariantizantes.

Deitate
pater &
filius vnum
sunt.

Iustinus igitur hunc in modum exponit. Aliud vero etiam vobis d' antea ex sacris literis producatur testimonium. Primum ante omnes creaturas, Deum genuisse ex se virtutem quandam rationalem, qua quidem & gloria Domini à Spiritu S. vocatur, nonnunquam autem filius, interdum sapientia, aliquando Angelus, aliquando Deus, aliquando Dominus & verbū. Nouatianus adhuc orthodoxus de Trinit. Quod si nullius hominis vox hac esse possit, Ego & pater vnum sumus, hanc vocem de conscientia diuinitatis solus Christus edicit.

Athanasius pluribus locis Arianis ista verba tantquam mutum opponit. De assumptione hominis l. 3. cum obiiceret hæreticus. Quem admodum in vnam equalitatem confisus filii esse cum patre cum ipse de se testimonium perhibeat: Qui me misit, maior me est? ille respondet. Pro dolor, si sic intelligis Deum fuisse, ipse se iam apud te impugnare cogitatur, cum alio in loco dicit. Ego & Pater vnum sumus. Qui ergo si minor erat patri se in ipsa sempiterna natura non d' uerit comparare. Aut quo modo, si dixit, & talis in ipse Deitate non erat, patri e coequabat dicens: Qui me videt, videt & Patrem meum? Qui vtiq; euidenter si non esset in his vna mensurabilis imago natura veritatu, nunquam prius presumentis indicasset: Qui me videt, videt & Patrem meum.

Et lib. 5. Audi: quoniam quomodo substantiuus est in diuinitate Deus Pater: sic & substantiuus est in eadem natura & substantia & Deus filius, sic & substantiuus est in eadem natura & substantia Deus Spiritus S. Sine hoc tale dictum referas, quem idmodum Deus est Pater, sic Deus est filius, sic Deus est Spiritus S. vides quia substantiuum diuinitatis nomen in his personis dum indicas, deitatis unitatis nomen demonstras. Itaq; duplex est huius mysterii intellectus. Memen o dum vnum nomen eorum in vna substantia consistat, & prima nomina in singulis personis distinguuntur. Vel certe per hoc argumentum veritatem intellige: Ego & Pater vnum sumus.

Et disputatione contra Arianos. & orat. 2. contra Arianos diuersis locis. & orat. 3. contra eosdem. orat. 5. etiam rationem addit: Et intelligit Patrem in filio esse. Nam cum species deitatis, patris, essentia sit filii, bene consequitur, ut filius in patre existere dicatur. & pater in filio. Id eog, merito, quem antea dixisset: Ego & Pater vnum sumus: Subiunxit ista, Ego in Patre, & Pater in me, ut identitatem diuinitatis, unitatem essentia demonstraret. Vnum enim sunt, non veluti vnum in duas partes diuisum, ut nihil plus sint quam vnum, aut vnum duobus nominibus geminatum, ut idem nunc Pater, nunc filius sit filius: id enim cum Sabellius sentiret, hæreticos damnatus est: sed duo sint, eo quod Pater, & Pater sit, non filius: & Filius vicissim si us, & non pater, sed tamen eadem natura.

Et paulo post ex integra deitate dicit, essentiam filii confingere. Contra vnitatem vero quam aliqui fingebant & hodie fingunt Galuiniani esse concordiam voluntatum, disputat idem Athana. orat. 4. Multi enim Martyres existit e & ante Martyres Apostoli, & Propheta, & ante Apostolos & Prophetas, Patriarcha, plurimiq; etiam nunc sunt, qui seruauit præcepta Patris misericordes videlicet, qualis est Pater cælestis, & qui hoc ipsum moribus præstant, eitate imitatores Dei, ut filii dilecti, & ambulare in dilectione sicuti Christus dilexit vos: me pauci sum, qui se præbent imitatores Pauli eodem modo, quo ille fuit Christi: quorum nemo tamen neg, verbum, neg, sapientia, neg, vniuersus filius nec imago fuerit. Neq; quam eorum ausus est dicere, Ego & Pater vnum sumus: aut ego in patre & pater in me: sed ab omnib. dicitur, Quis similis tibi inter Deos Domine? aut quis æquabitur Domino inter filios Dei?

Et initio orationis quomodo vnum sint exponit. Et libro, quod spiritus non sit creatura, Patres in Nicæno essentiali, & consubstantiali ob illa verba, & similia dixisse refert. Et de decretis Synodi contra Arianos. Epist. vero ad Africanos offendit Patres Concilii hoc loco vfos esse. Cæterum Episcopi intellecta eorum fraude, collegunt in vnum has voces ex sacris literis, splendore, fon-

tem, & fluuium, & formam cum substantia. Et illud item, Et in lumine tuo videbimus lumen. Et illud quoq; Ego & Pater vnum sumus, & pro maiori elucidatione scripturæ filium patri esse consubstantiali. Nam cum superiora omnia hunc intellectum afferant, atq; ita illorum obmurmuratio, quod haec voces in sacris literis non reperiuntur, vana esse deprehenditur, cum ipsi ex verbis in scriptura sacra non receptis impietatem suam instruant: scriptum siquidem nusquam est, illud eorum ex non entibus, & rursus illud eorum, Erat quædam non erat. Sed ipsi interim mirè in cussant, quod per voces non in scriptura solennes, sed tamen pie inuentas condemnati sunt: quæ ipsi tantquam est corib. exortit vti de terra loquantur. Episcopi contra, non has voces ipsi excogitarunt, sed eas patrib. conestatas acceperunt, & scriptis suis inseruerunt. Siquid præfati Episcopi ab hinc annu propè 130. tum qui Romæ, tum qui in nostra Civitate pontificatum gesserunt, accusauerunt eos, qui filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum consubstantiali patri: neq; eius reiignari erat Euseb. Episc. Cæsariensis, qui cum prius suff. agatur Arianæ secta, postea tamē Nicæni Cōc. decreta subscripsit, & apud suos idipsum propriis literis affirmavit, cuius hæc verba sunt: Nouimus quosdam ex præfatis eruditos & præclaros Antistes, aliosq; Scriptores, quum de patris & filii deitate loquerentur, voce consubstantialitatis vfos esse. Quis igitur Ariminensem synodum allegant, in qua damnati depositiq; sunt, aut quid accusant Nicænam Concilium, in quo etiam ipsorum Patris subscriperunt, & confessi sunt ex substantia consubstantiali esse Patri Filium? Aut quid in circulo discurrunt, quum non solum contra eos, qui Nicæa conuenerunt, sed contra illos etiam, qui diuini ipsos fuerunt, magnosq; Episcopos atq; adeo contra suos prælati incepterunt.

Eadem Epist. disputat ex eodem contra Arianos, & hoc sanè notandum, Patres Nicænos, & eos qui eos præcesserant, ita illa verba acceperunt, quasi idem valeret, ac si diceretur filius patri consubstantialis. Imo Eusebium Cæsariensem seui verè, seu simulatè conuersum, eodem loco contra suos vsum.

§. 2. Adeo vero certū erat præfatis hunc locum de substantiæ vnitatem accipiendū: ut illi qui Trinitatem negabant, eo vterentur contra Catholicos. Eodem lib. Nouatianus. Si homo tantūmodo Christus, quid est qd ait, Ego & Pater vnum sumus? Quomodo enim ego & pater vnum sumus, si non & Deus & filius qui dicitur vnum dicitur potest, dum ex ipso est, & dum filius eius est. Et dum ex ipso nascitur, dum ex ipso præcessisse reperitur, per quod & Deus est. Et postea. N. m. si sine dubitatione dicentur Dei, ad quos verba facta sunt, multo magis hic Deus, qui melior omnibus inuenitur. Deum enim se sic intelligi vult, ut filium & non ipsum Patrem vellet intelligi.

Cum igitur etiam Sabelliani hæc re molesti fuerint, nemo tamen orthodoxus, de voluntatum vnitatem sola respondit. Et c. 22. Sed quia frequenter intendunt illum nobis locum quo dictum sit, ego & Pater vnum sumus, & in hoc illos aquè facile vincemus, si enim erat ut heretici putant, pater Christus, oportuit dicere, ego & Pater vnum sumus. Vide reliqua.

Athanas. dial. 2. de Trinitate. Patrem & filium vnum, essentiam esse totam incorruptibilem. Et l. quod duæ naturæ sint in Christo. Et q. 71. ad Antiochū. Et alius quælibet.

Chryso. mod. Quid igitur potestatem Patris nullus rapit, Tu vero forte non es, seu delit ad custodiam. Nequaquā, & ut dicitur illud. Pater qui dedit mihi, propter ipsos dicitur esse. Ne iterū ipsum Deū contrarium dicerent, dicens: qd nemo possit rapere illa de manu meā. Sed nō dixit si: sed de manu Patris mei.

Pergit deinde Chrys. contra obiectionē Arianorū. Quod si nemo ob patris protectionē eas rapuit, superfluum erat addidisse: Ego & Pater vnum sumus. Nam si minor erat, nimis temerarium verbū esset: nihil enim aliud, quam potentia paritate signat: quod tūc intelligentes lapides in eum iecerunt, non tamen hanc testis absulit sup. cionem: qua si falsa fuisset, corrigenda fuisset. & dicendum: Cur hoc factum? Non patrem meam & Patrem affirmans potestatem ista dixit. Sed nunc totū

contrarium, eam confirmat, & maxime cum exasperarentur: neg. accusat, ac si male dixisset, sed illos reprehendit, ac si male habebat de se opinionem. Cum enim dixissent, De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, & quia cum homo tu sis, facis teipsum Deum. Audi quid dicat? Nonne scriptum est in lege nostra: Ego dixi, dii estis? Stillos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, quomodo vos dicitis, quia blasphemus, quia dixi, filius Dei sum? Hoc est, si hi qui gratis hoc acceperunt, non possunt accusari, si seipos Deos appellant: qui id natura habet, quomodo iure accusari poterit? Non tamen his verbis usus est, sed postmodum id confirmat: primum remissus loquitur, rem ipsi relinquens intelligendam, cum inquit: Quem Pater sanctificavit, & misit in mundum. Et eorum furere sedato, tunc veram affert sententiam. Primum ergo, ut suam acciperent rationem humilioribus vsus est verbis: inde aliorum aggreditur: si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: si autem facio, & si mihi non creditis, operibus credite. Vide quomodo, ut dixi, confirmat quod in nullo sit Pater inferior, & aequalis in omnibus: cum n. substantiam eius videre non sit, ab operum aequalitate eandem ostendit cum patre & potestatem. Et quid credemus, dic quaso? Quod ego in Patre, & Pater in me est. Nihil ego aliud quam quod Pater, manens filius. Nihil illi aliud quam quod ego, manens Pater: & qui me nouit, nouit Patrem: & qui Pater nouit, nouit & filium. Quid si potentia minor esset, etiam cognitio mentiretur: neg. enim alia per aliam neg. substantiam neg. potentia discipost.

§. 3. Ambrosio eodem modo vt ius praecedentibus didicerat, pro Christi diuinitate defendenda semper illa verba protulit. Hexameron l. 6. c. 7. Imago Dei virtus est, non infirmitas, imago Dei sapientia est, & imago Dei iustitia est. Sed sapientia diuina est sempiterna iustitia. Imago Dei est solus ille qui dixit: ego & Pater vnus sumus. Ita habens similitudinem Patris, vt diuinitatis & plenitudinis habeat unitatem. Vbi dicit: Faciamus, quomodo inaequalitas? Cum iterum dicit ad similitudinem nostram, vbi est dissimilitudo? Sic & in Euangelio vbi dicit: Ego & Pater, trius, non vna persona est. Vbi autem ait, vnus sumus, nulla est dissimilitudo diuinitatis aut operis. Non igitur in vtroq. vna persona est, sed vna substantia est, & bene adidit. Sumus: quia semper esse diuinus est, vt coeternum credas, quem putabas dissimilem esse.

Ne vero longior sim vide in editione Parisiensi anni 1603, Tom. 1. 9. 4. & 512 Tom. 2. 661. & 809, Tom. 3. 63, Tom. 4. 94. & 114. & 196. & 206. & 268. & 269. & 277. & 280. & 297.

August. eiusdem armis contra Arianos de pugnat. l. 2. de Trin. c. 5. & l. 4. c. 9. & l. 5. c. 3. & l. 6. c. 2. & l. 8. 99. q. 69. Verba eius omitto, tum quod passim habeantur, tum quod in tractatione ferè Athanasium, & Ambrosium sequitur.

§. 4. Nec mirum est Iudaeos intellexisse, quomodo se Christus idem cum Patre diceret, nepe ὁμοῦστος, consubstantialem Sapientiam. n. Dei appellabant, & verbum Dei, ipsum Deum Messiam. Et Esaias c. 48. Manum Dei nominat, quod Chaldaeus interpres verbum Dei dicit. Sic etiam est in lib. ציורא דאראספרא. Tiphthota desphra, id est, pudoris & occultationis. Quin It. 45. Hof. It. 41. & 44. & Hof. 9. vbi in Hebraeo ponitur Deus, nomen tetragrammaton, in Chaldaeo Paraphraisi valde vsitata Iudaeis, dicitur Dei, ita R. Ionathas vertit, & verbum Dei Messiam vocare solent. Sic Pl. 110. Dixit Deus verbe suo sede à dext: is meis. Et quamuis ipsi non widerint, ex senum tamen sententia ille vertit. Nam veteribus illam interpretationem tribuant. Sic habet liber קבריים Kiburim, collectionum. [Hoc patet ex eo quod dixerunt in expositione Plal. morum, super illud Plalmi. Et dabis mihi futurum saluationem tuam, & dextera tua perforabitur, & fulciet me. Dixit Rabbi Iodan. in nomine Rabbi Haman. In tempore futuro Deus sanctus, & benedictus federe

faciet regem Messiam ad dexteram suam. Sicut dicitur est Plal. 100. quod Ben Vziel vertit. Dixit Deus verbo suo, sede à dextris meis.]

Eodem modo ista ex vetustioribus probauit R. Ishac Arama, in cap. 47 Gen. in illa verba, mittet verbum suum, & sanabit eos. Et consentit R. Samuel Leuita.

Intelligebant ergo Christum se Deum, & idem Dei vocare. Sic illud exponebant. Sic Plal. 2. interpretati sunt: osulamin filium. Et quidem R. Salomon. Magistri nostri, inquit, hanc Psalmum de Messia exposuerunt. Testatur idem R. Abraham Auenezra. Itaque cum Christus dixit, se idem esse & Patrem. Et se filium, expressè & disertè respondit, etiam secundum Iudaeorum sententiam, se Messiam esse, se Deum esse, filium Dei, de Deo. Hinc mirum non est Ionathan l. 28. In die illa erit Deus exercituum, ad diadema gaudij, &c. vbi ille quod in Hebraeo est יהוה expressè vertit משיחא Messicho, Messias. Itaque receptissima erat apud doctos Iudaeorum sententia Messiam esse Iehouam, quod soli Deo tribuitur, praesertim hoc loco vbi dicitur Deus exercituum. Haec etiam P. Sellus c. 3. de differentibus quaestionibus expoit.

Sancta Catholica Ecclesia, in Domino nostro Iesu Christo vniam hypostasin praedicat, duas vero naturas, Hypostasin incarnatum filium: naturas vero diuinitatem & humanitatem. Corpus igitur animatum, & intellectuale, quod assumptum, non vocat hypostasin, ne inueniantur duae hypostases. ὁ παρ' εὐδ' ἀδ' ἀρεῖ Nestorius haereticus Nominat vero εὐνοῦστος, vt qui hypostasi filii, esse acceperit: ipse enim filius Dei, vna existit in hypostasi sanctae Trinitatis factus est corpori, quod assumptum, hypostasi, ita vt corpus quidem Domini sit in hypostasi, non tamen ipsum sit hypostasis.

§. 5. Nomen Dei יהוה quod est quatuor literarum Hebraei exponebant, per verba Trinitatem significat. n. אב, בן, ורוח הקדש, ab, ben, vnuach, hachadosch, Pater, filius, & spiritus sanctus. & hoc quali vnium Dei nomen duodecim literarum appellabant: nec fuit hoc nouitium inuentum, sed ante Christi tempora vsitatum. Nam Rabbenus qui dictus est Haccados. Nomen Dei דודאקא יעדמאטון, duodecim literarum, per aliud nomen quadraginta duarum literarum explicandum tradidit. Hunc in modum אב אלהים בן אלהים קדש אלהים שלשה באהר אוד בשלשה. Pater Deus, Filius Deus, Sanctus (subaudi Spiritus) Deus, tres in vno, vnus in trib. Alii: Pater Deus Filius Deus, spiritus Deus, sed tamen non tres dii, sed vnus Deus. Haec ante Christum nota erant, & edita est etiam Chaldaea paraphraisi R. Ionathan, vt satis constet, cur & Christus dixerit ista, & quomodo Iudaei acceperint. Quin de Messia non aliter quam de Deo loquebantur. Notum erat inter eos ex doctoribus, vetustis, nomen Messiae exponi etiam quadraginta duabus literis. באשר חנפח המשלח והבשר אדם באהר כןחאל והאדם משיח אתך.

Sic anima intellectualis, & caro vnus est homo, vnus est Deus & homo vnus est Messias.

§. 6. Ne vero quispiam existimet liberam esse hanc expositionem posse etiam de solo consensu intelligi: audiendum est Concilium Sardicense, quo altera damnatur expositio. Ita habet apud Theodoretum l. 2. c. 8. historia. Eccl. Confitemur vniam esse Patris, & Filii diuinitatem. Neg. tamen quisquam est, qui neget, Patrem Filio maiorem, non quod aliam habeat essentiam, aut quod ab eo disseat, sed quia ipsum nomen Patrius maius, quam Filii. Et ideo deprauata est, & execrabilis Arianorum interpretatio, qui contendunt (euatorem ideo dixisse: Ego & Pater vnus sumus, quod sit inter eos consensus & concordia: Nos credimus & assuimus & intelligimus, sacram illam Saluatoris sententiam, quae ita habet: Ego & Pater vnus sumus, de aeternitate essentia, quae est vna eademque, in Patre & Fi-

Trinitas apud Iudaeos nota.

de unitate substantiæ disputat, sed de consensu quem cum patre habet: quicquid sc. geritur à Christo, patris virtute confirmatum iri.]

Quid homini improbo consilii fuerit, non est difficile coniectare. Nouos Arianos adiutare, fouere Samofatenianos, ita & in disputatione ad eius tribunal appellarunt. Dolēt hoc cæteri, & Iunius, nollet factū. Quin & Beza stat contra magistrum, & unitatē patris & filii definit naturæ & essentia ratiōnisi, idēnitatē. Muscul. tamen Caluini impietatem secutus est. [Nihil, inquit, in hac causa ago, nihil possum, nihil præsto, nihil ipse sum, quod non acceperim à patre meo, illius sunt omnia mea, & quæ ille vicissim habet & facit, mea sunt, & per me facit. Agimus res easdem nec diuisi sumus. Cæterum Christus hic non de unitate substantiæ disputat, sed de consensu quem habet cum patre. Quod sc. geritur à Christo patris virtute confirmatum iri. Quanquam veteres hunc locum ad diuinitatem Christi substantiam aduersus hæreticos referebant.] Hæc ille ex Caluino, & Erasmo exultantibus Arianis.

Lutherani eisdem verbis non modo unitatem essentia probati existimant, sed etiam nonnulli eorum probant, Spiritum S. à filio procedere, quod nullo modo fieri posset, nisi de essentia sermo esset. Ita ad Patriarchæ 2. responsum 272.

[Primum argumentum Latinorum eā forma & modo quo positum est à nobis non probamus. Attamen ex minoris probatione (quæ est loā. c. 10. Ego & pater vnum sumus) nos euidenter concludimus, Spiritum S. ex utroq; procedere, idq; hac ratione. Pater prima persona Trinitatis est, quia principium, fons, & origo reliquarum: filius secunda, quia, origine non tempore posterior patre, & Spiritu S. Spiritus S. tertia persona, quia utroq; originis ratione posterior. Hoc si non detur: ordo inter filium, & Spiritum S. ratione originis nullus erit, nec ratio constabit, cur filius vel spiritus, secunda, vel tertia persona Trinitatis ponatur.]

§. 11. Marguinius obiicit. Pater & filius vnum sunt, si vnum in ratione spirandi, seu vnum spirationis principium, ergo & Spiritus S. est spirator. Nam ex Dionysio constat, nihil commune esse patri & filio, quod non sit etiam Spiritui S. commune. Verum ille de essentialibus loquitur, non autem notionalibus. Spirandi vero facultas est notionale. Marguinius imperite confundit, personale & notionale: cum non omne notionale sit persona e.

§. 12. Obiiciunt etiam Ariani apud Athanasium oration. 4. Eunomius apud Basilium l. 7. Seruetus l. 1. de Trinit. Franciscus David ex Act. 2. diei disputationis Albanensis; ministri Transyluaniæ ex Caluino, & Caluianis. Vnum se & patrem esse dicit consensu voluntatis, nam Ioan. 17. ita loquitur. *Ut sint vnum, sic ut & nos vnum sumus.* At nos vnum essentia non sumus, sed concordia. Obiecerat id falsè Athanasio in Nicenâ Synodo Arius.

Respondet Athanasius: Eo modo Angelos & sanctos esse Deo concordēs, nullum tamen autum hæc tenus dicere, *se vnum esse cum Deo.* At ego & Deus vnum sumus. Sermon 4. Quin & Christus, ex operibus cognoscite, quia ego in patre, & pater in me est. Est vnum in illo, non de solo consensu, sed essentia dicitur. Quin Christi verborum suorum verus interpretes, cum dixisset, se & patrem vnum, *Quia dixi,* inquit, *filius Dei sum.* Idem ergo esse, est filium Dei esse, non eo modo, quo sancti vocantur filii Dei, sed naturalem esse filium eadem potentia præditum. Ita Hilari. l. 7. de Trinit. Et Basil. l. 1. contra Eunomium. *Ego & pater vnum sumus,* planè vnum pro æquali, & eodem secundum potentiam accipiens. Ex quibus constat non modo patres, & concilia unitatem docuisse essentia, sed etiam

Adami Conzen in Euang. Tom. II.

iam credidisse hæc verba sic accipienda, & alteram interpretationem, vt deprauatam damnasse.

VERSUS 31. 32.

Sustulerunt lapides Iudæi, vt lapidarent eum. Respondit eis Iesus, multa bona opera ostendi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?

QVÆSTIO I.

Cur Iudæi lapidare voluerunt Dominum?

§. 1. **L**apides sustulerunt, & roganti Domino, ob quod bonum opus lapidare ipsum velint? Respondent. *Non ob bonum opus, sed quod homo cum se, faciat seipsum Deum.* V. 12. Aliqua exemplaria habent: *ἐγὼ γὰρ, alia ἐγὼ γὰρ.* Ostendere est, non modo facere, sed etiam palam facere, vt negare diuinam in Christo virtutem sese exerentem non possent. Itaque faciunt quod omnes solent improbi; vt quamuis inique seuiant, non tamen id faciant absque prætextu. Iudæorum impietatem iam destructam esse docet Athanas. orat. 5. contra Arianos.

Seuendi prætextum quarunt.

Et Epistola ad Adelphium contra Arianos, contra gentes, & Arianos inacta impietate blasphemantes: nos hominem seu creaturam in Christo adorare, disputat. Nam circumeuntes *τὰς ἀνεπαίστες* simpliciores, deorabant. *Non enim, inquit, creaturam adoramus, absque.* In Ethniosis & Arianis istiusmodi delirium comperit: sed Dominum verum creaturam, incarnatum Verbum Dei adoramus. Nam tamen si caro ipsa per se pars sit rerum creaturarum, attamen Dei corpus essetia est, neg. istiusmodi corpus seorsum discriminatum à Verbo adoratione prosequimur, nec Verbum adoraturi verbum à carne longè seponimus, sed cum sciamus, vt dictum est, verbum carnem esse factum, illud iam in carne fitum Deum agnoscamus. Quis igitur tam recors est, vt Domino ita loquatur, *Absiste à corpore, vt te adorem? aut quis ita impius est, vt cum Iudæis propter corpus dicat ei, Cur tu cum hominis, Deum te facis?*

Non adoramus creaturam.

VERSUS 33. 34.

Responderunt ei Iudæi, de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: quia tu homo cum sis, facis te ipsum Deum. Respondit eis Iesus, nonne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi, dii estis?

QVÆSTIO I.

Quomodo se Christus defendit?

§. 1. **A**rgumentum Christi eiusmodi est. Si illi ad quos sermo Dei factus est, dii in scriptura appellantur, cur non potius ego quem pater sanctificauit, & misit in mundum, qui sum Dei filius, me, id quod tum nominabo? Non est blasphemia quod me Dei filium appellem. Si mihi non creditis, operibus credite. ideo enim illa facio vt me Dei filium esse credatis? Non ergo se Deum negat, sed Dei filium aperte pronunciat, non eo modo, quo Prophetæ & sancti magistratus, ad quos verbum factum est: sed quod à Deo missus sit, & sanctificatus, ordinatus. Sanctificatus, variè dicitur, multi interpretantur à patre pro-

Sanctificatio.

Mm 2

dere,